1987
ژىل
سېنتەبىر
№18(260)

باھاسى
2 تىيىن

ياشىسۇن ئازاتلىق، دوستلۇق ۋەتىنى
تەڭلىككە يول ئاچقان سوۋېتلەر ئېلى!

بىزنىڭ ۋەتەن

گېزىت 1976- ژىلى دېكابىردىن چىقىۋاتىدۇ.

چەت ئەللەردىكى ۋەتەنداشلار
بىلەن مەدەنىي ئالاقە باغلاش
قازاق «ۋەتەن» جەمىيىتىنىڭ
گېزىتى

بىزنىڭ ھايات تەرزىمىز

خەلق ئارا ئىنتىپاقداشلىقنى مۇستەھكەملەش يولىدىكى كۈرەشتە، پۈتكۈل كۈچ- قۇۋۋەتلىرىنى سەرىپ قىلىدىغانلىقىنى قەتئىي ئاگاھلاندۇرۇش مەخسىتىدە يەر- يۈزىنىڭ مۇتەرەققىي زاتلىرىنىڭ بىرىنچى سېنتەبىرنى تېچلىق يولىدىكى خەلق ئارا كۈرەش كۈنى قىلىپ بەلگۈلىشى تېگىن ئەمەس. سەۋەۋى بۇنىڭدىن 48 ژىل مۇقەددەم ئەق شۇ كۈنى ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى باشلانغان ئېدى. ئىلگىرى كېيىن كۆرۈلمىگەن قانلىق ئۇرۇشنىڭ ئادەمزاتقا كەلتۈرگەن پاجەسى تارىختىن مەلۇم.

تېچلىق ئۈچۈن

بۇ ژىلقى بىرىنچى سېنتەبىر بىزنىڭ ئوبلۇسىمىزدا تېچلىق كۈنى دەپ جاكالاندى.

سوۋېت خەلقىنىڭ مىللىونلىغان قۇربانلار ۋە قان بىلەن تەرى بەدىلىگە كەلگەن تېچلىق ھەممىمىزگە قىممەت. شۇڭلاشقىمۇ ھەر بىر سوۋېت ئادىمى ئەمگىگى بىلەن ئاپقان پۇللىرىنى دۇنيا تېچلىغى بىلەن بەخت يولىدىكى كۈرەش ئىشىگە، ئۆزلىرىنىڭ باللىرى بىلەن نەۋرىلىرىنىڭ يارقىن كېلەچىگى ئۈچۈن بەردى. سوۋېت تېچلىق فوندىغا پۇل تاپشۇرۇش ھەققىدىكى ئىلتىماسلاردا بايان قىلىنغان تىلەكلەر ئادەم قەلبىگە چوڭقۇر تەسىر قىلىدۇ. «بىز يەر شارىنىڭ بارلىق باللىرىغا تېچلىق ۋە بەخت تىلەيمىز»- دەپ يازىدۇ ئاندرېي بىلەن ۋولودىيا براگىنېتس،- شۇنىڭ ئۈچۈن ئاز بولسىمۇ بىزنىڭ مەبلەغنى تېچلىق فوندىغا قوبۇل قىلىشلىرىڭىزنى سورايمىز».

ئىختىيارىي ھالدا بېرىلگەن پۇللار كۈن ساناپ كۆپەيمەكتە. موشۇ ژىلى ئوبلۇسىمىزدا 165 ئادەم تېچلىق فوندىغا 10مىڭ سومدىن ئارتۇق پۇل تاپشۇردى.

بۇ ئىزگۇ ئىشقا ئوبلۇس پىونېرلىرى بىلەن مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۆز ھەسسىلىرىنى قوشماقتا. ئۇلار يارامسىز قەغەزلەر بىلەن مېتالل پارچىلىرىنى، دورىلىق چۆپلەرنى ژىغىپ ئۆتكۈزۈپ، ئۆزلىرى ياسىغان سوۋغىلار بىلەن بۇيۇملارنى سېتىپ ئۇنىڭدىن چۈشكەن مەبلەغنى تېچلىق فوندىغا تاپشۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئۈست- كامېنوگورسك شەھرىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى 20مىڭ سوم مولچەردە، تارباغاتاي رايونىنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى 10 مىڭ سومدىن ئوشۇق پۇل ئۆتكەزدى.

بىرىنچى سېنتەبىر- تېچلىق كۈنى ئوبلۇس شەھەرلىرى بىلەن رايونلىرىدا تېچلىقنى قوغدىغۇچىلارنىڭ مىتىنگلىرى، ژىغىنلىرى، سۆھبەتلىرى، ئومۇمىي بىلىم بېرىدىغان مەكتەپلەردە تېچلىق دەرسلىرى ئۆتكۈزۈلدى. جامائەتچىلىك ھۆكۈمىتىمىزنىڭ تېچلىق يولىدىكى باشلامچىلىق رولىنى يەكدىللىك بىلەن قوللاپ- قۇۋۋەتلىدى.

ل. چىدىكىنا،
شەرقىي قازاقستان ئوبلۇسى.

ئۇلۇق زاتلار ئېيتقان

مارتىن ئاندېرسېن نېكسې.
(1921- ژىل)

ئادەملەر ئىنقىلاپنى قانداقتۇر ھاياجانغا سالىدىغان ۋە جۇشنىپ بولمايدىغان ھالەتتە تەساۋۋۇر قىلىدۇ، ئۇلار ئۇنىڭدىن قانداقتۇر غەيرى ھادىسىنى كۈتىدۇ. ھەقىقەتنى ئېيتقاندا، رۇس ئىنقىلاپلىرىدىكى ئەڭ ئۇلۇق ۋە ئەڭ ھەقىقىي نەرسە- ئۇنىڭ ئاددىيلىغى، ئۇ بارلىق گۇمانلىق پەردىلەرنى ژىرتىپ تاشلىدى ۋە ئىنسانىيەت مۇناسىۋەتلىرىگە ئۇنىڭ توغرىلىغىنى قايتۇرۇپ بەردى.

كونا دۇنيا ئۆزىنىڭ تەھلىلى ئارقىلىق ھەتتا قۇياش ۋە يۇلتۇزلار سىرىنى ئاچقانلىغى ھەم ئۇلارنىڭ سالمىغىنى ھەر قۇتتىقچە ئېنىقلىق بىلەن بەلگۈلەشكە قادىرلىغى بىلەن ماختاندى. لېكىن ئۇ ئاچلارغا نان ئۆلچەپ بېرىش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشەلمىدى. ئىنقىلاپ دۇنياغا تولۇق باھا بېرەلەيدۇ، پرولېتارىيات ئىنسانىيەت تەسەۋۋۇرىدىكى بارلىق ھادىسىلەرنى ئۆزگەرتتى ۋە توغرا تەرتىپتىكى، تەبىي ئالمىشىشتىكى ئۇلارنىڭ ۋەزىپىلىرىنى ئادەملەرگە بىرىنچى قېتىم كۆرسىتىپ بەردى.

قازاقستان - ئەجايىپستان

سارباس ئاقتايېۋ
يازغۇچى.

جۇمھۇرىيەت دېخانلىرى بۇ ژىلى 29 مىللىون تونئا ئاشلىق باستۇرۇشقا تېگىشلىك ئېتىز ئىشلىرىدا ئىلمىي- تېخنىكىلىق پروگرېسنىڭ ئاخىرقى يېڭىلىقلىرىنى كەڭ كۆلەمدە قوللاندى. شۇنىڭ نەتىجىسىدە ئاشلىق بولۇق بولدى. ئومۇمەن قازاقستان تىگىنى گۈنكى كۈندە بىز نياتكارلىق مەيدانىغا ئايلانماقتا.

-«جىمىكى بايلىقنىڭ ئاساسى -نان» دەپ خەلق بىكار ئېيتمىسا كېرەك. نانىنىڭ ئاتىسى ئاشلىق- ئاشلىق بىزنىڭ بايلىغىمىز، ۋەتىنىمىزنىڭ كۈچ- قۇۋۋىتى. ئۇرۇش ژىللىرى بىر تال دان دۈشمەنگە قارشى بىر تال ئوق بولۇپ ئېتىلغان بولسا بۇ كۈنلەردە، ئالتۇن داننى تېجەق سارىپنىڭ 2200 گېكتار دانلىق زىرائەتنى بولۇق ئوستۇردى. ئۇنىڭ ئىنتېنسىۋلىق تېخنولوگىيە بويىچە تېرىلگەن مىڭ گېكتارىنىڭ ھەر گېكتارىدىن 24 سېنتنېردىن يەنى 45 پۇتتىن دان ژىغماقتىمىز، - دەيدۇ.

ت .ئابىلپېسوۋنىڭ سەپدىشى ھەم ژۇتدىشى، سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى سارتاي جۇماغالىيېۋ يامغۇر- يېشىنغا مۇنا-

بايلىقنىڭ ئاساسى-ئاشلىق

ئاچقان ئىجادىي پىكرى، ۋەتەنپەرۋەرلىك، پولاتتەك مەھكەم دوستلۇق، ئىزگۇ تىلەكلەر تىگىنىڭ مەھسۇلاتنىمۇ، ئابرويى- ئاتىنىمۇ ژىللار ئۆتكەنسىرى ئاشۇرماقتا، يەرگە قانچىلىك تەر توكەك ئۇ، شۇنچىلىك مەھسۇلات بېرىدۇ. تۇپرىغى مۇنبەت بولغان ئانا يەر تېگىدا ھازىر مىڭلىغان مۇستەھكەم ھولى دەپ تەرىپلەشكە بولىدۇ.

بۇ تەرەپتىن قارىغاندا ئاشلىق مولچىلىقىغا ھەسسە قوشقان ھەر كىم ئادەمزات ئارمىنى بولغان تېچلىقنىڭ يولىدا كۈرەشكەنلەر قاتارىدا ھېساپلىنىدۇ، دېمەك ئاشلىق ئۈچۈن بولغان زەپەرلىك ژۈرۈشتە تەجرىبىلىرىمىزنى ژىغسۆتلىك ئاشلىقنى ئاغدۇرۇپ تۇرىدىغان مەخسۇس ستانوكنى ئويلاپ تېپىپ، ئىشقا قوشۇش ئارقىلىق نەم ئاشلىقنى باستۇرۇشنىڭ ئىمكانىيىتىنى يارىتىپ، بۇ قىيىنچىلىقنى ھەل قىلدى.

مانا شۇلاردەك دېخانلارنىڭ يېگى ئەۋلادىنى كورگەندە، ئۇلار بىلەن سوھبەتلەشكەندە ئۇلۇق

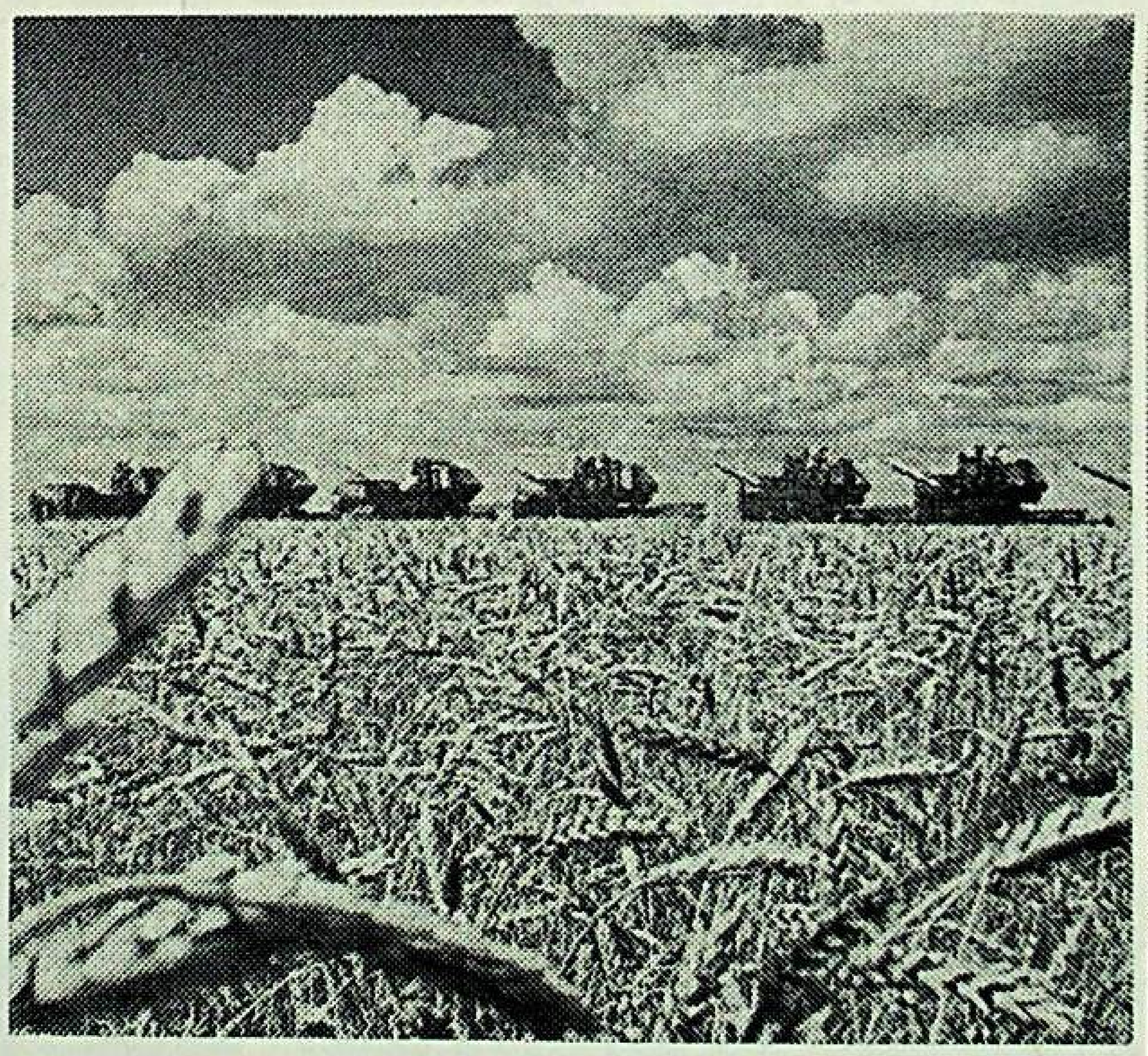

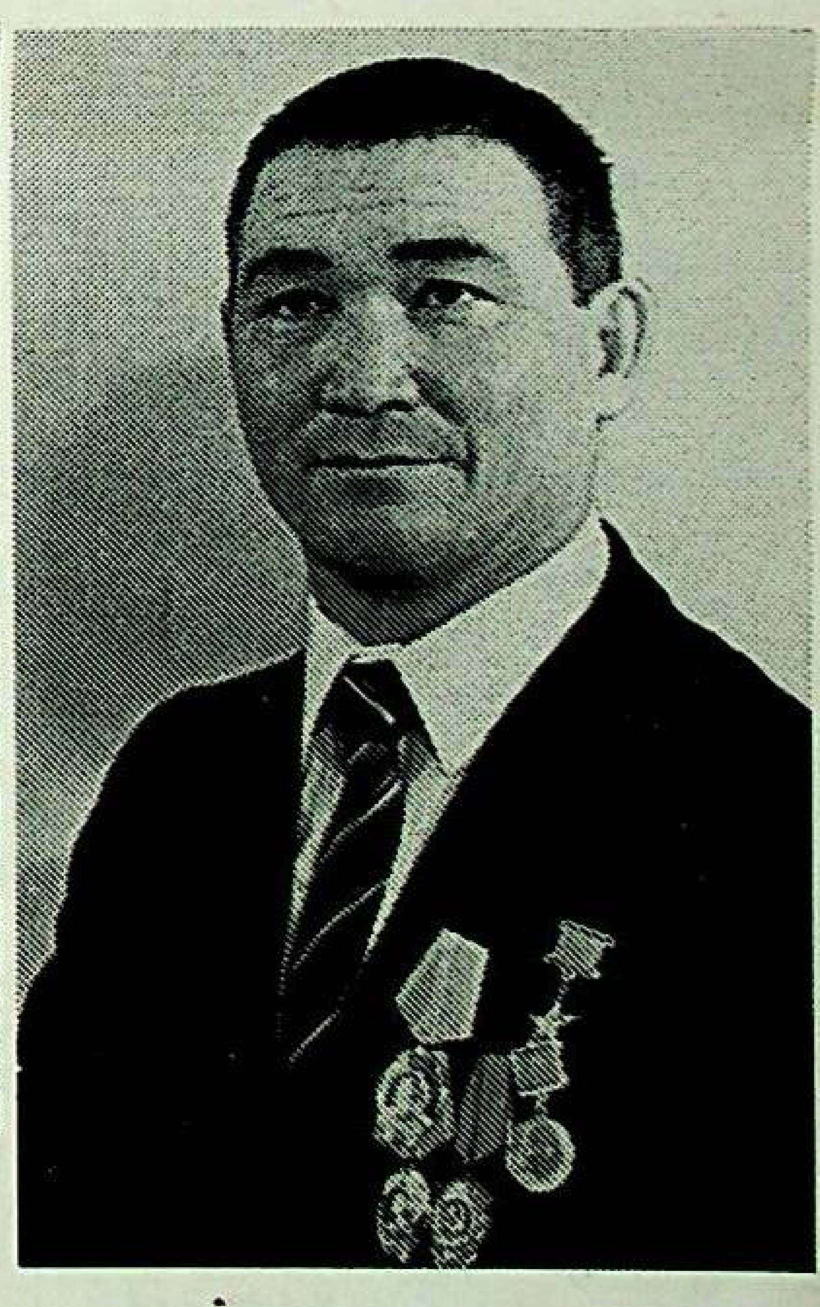

سۈرەتلەردە: كومبايىنچى،سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى سارتاي جۇماغالىيېۋ. تىڭ ئېكىنزارلىغىدىن كورىنىش.

ئەمۈنچى دېخانلار، يۈزلىگەن سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانلىرى، ئىسمى- شەرىپلىرى ئالەمگە مەشھۇر بولغان ئالىملار ئەمگەك قىلماقتا. ئۇلارنىڭ مەخسەت- ئارمانلىرى، خەلق پاراۋەنلىگى، تەبەتنى ئىنسان مۇددىاسى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇش، خاسىيەتلىك تۇپراقنى كېلەر ئەۋلات قولىغا ئۇپراتماستىن تاپشۇرۇش بولماقتا. ئىشلەپ چىقىرىشنى، ئىجتىمائىي ھاياتىمىزنى ئوزگەرتىپ قۇرۇشتا شۇنىڭدەك ئىلمىي- تېخنىكىلىق پروگرېسنى تېزلىتىشتا قازاقستان تىگى بۇمنچاقلاپ پايدىلانغان ھالدا، كۈچ-قۇۋۋىتىمىزنى ئايىماسلىق بىزنىڭ قەرىز ۋە پەرزىمىز.- دەيدۇ شەرەپلىك نامى تىڭ باھەن چەمبەر چەس باغلىق، تىڭدا ئىشلەشتىن شوھرەت قازانغان داڭلىق دېخان، سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى كامشات دونېنبايېۋا.

تىڭنى ئوزلەشتۇرگۈچىلەر ئىچىدىكى سوتسىيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى بۈيۈك نامىنى ئۇنجا قېتىم ئالغۇچىلارنىڭ بىرى كوكچېتاۋلىق برىگادىر تۇرلىبېك ئابىلپېسوۋنىڭ ۋەزىپىسى ھەممىدىن ژۇقۇرى. ئۇ:

-بىزنىڭ برىگادا بۇ ژىلى مەرىپەتچى ئاتىمىز ئىبراي ئالتىنسارىننىڭ: «قازاق خەلقى ياش ھەم زېھىنلىك بولغاچقا قېدىمىي دېخانلاردىن قېلىشمىسا كېرەك» دېگەن سوزى يادىمىزغا چۈشىدۇ. ھازىرقى تىڭ دېخانلىرىنى كورگەندە ئۇلىما دېموكراتنىڭ شۇ گېپىنىڭ ئەينى بىلەن كەلگەنلىگىگە كوزىڭىز يېتىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەر قايسى ئوز ئالدىغا بىر تەجرىبە داستانىدۇر،

تىڭ ئوزلەشتۇرگۈچىلەر ئۇلۇق ئوكتەبرنىڭ مۇچەل بەيرىمى ژىلى مول ئاشلىق بىلەن ئېلىمىزغا يەنىمۇ خوشاللىق ھەدىيە قىلىدىغانلىغىغا ئىشەنچىمىز كامىل.

ئوكتەبىر ئىنقىلاۋى ۋە سوۋېت ئۇيغۇرلىرى

مەلۇماتلارغا قارىغاندا ئۇلۇق ئوكتەبىر سوتسىالىستىك ئىنقىلاۋىدىن ئىلگىرى يەتتىسۇ تەۋەسىدە ياشىغۇچى ئۇيغۇرلارنىڭ 98 پروتسېنتى ساۋاتسىز بولغان. پەقەت ئىككىلا پروتسېنتتىن ئىبارەت خەت تونۇيدىغان كىشىلەرنىڭ ئۆزلىرىمۇ بىلىم ۋە مەدەنىيەت دەرىجىسى، ئاڭ- سېزىم سەۋىيەسى جەھەتتىن چەكلىكلىك ئىدى. مىللىي ئېزىلىش، قالاقلىق، تەڭسىزلىك ۋە ھوقۇقسىزلىق ھوكۈم سۈرگەن شارائىتتا ئاددىي خەلقنىڭ پاراۋەن تۇرمۇشى، پارلاق ھاياتى ھەققىدە گەپ قىلىش مۇمكىن ئەمەس، ئەلۋەتتە.

ئۇلۇق لېنىن پارتىيەسىنىڭ رەھبەرلىگىدە ئاساسەن رۇس ئىشچى- دېھقانلارنىڭ كۈچ- غەيرىتى بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغان ئوكتەبىر ئىنقىلاۋى روسسىيەدە تۇرۇشلۇق ھەممە خەلقلەرگە، شۇ جۈملىدىن ئۇيغۇرلارغا ھەقىقىي مەنادا ئازاتلىق ئېلىپ بەردى ۋە ئۇلارنى كەڭ تەرەققىيات يولىغا ئېلىپ چىقتى. ھازىر بىزنىڭ ئېلىمىزدا كىشىلەرنىڭ تارىخىي، يېڭى بىرلىگى- سوۋېت خەلقى شەكىللەنمەكتە، سىنىپىي ۋە مىللىي چەكلىنىشنى بىلمەيدىغان سوتسىالىستىك مۇناسىۋەتلەر ئورنىتىلماقتا. ئىنسانىيەت تارىخىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن بۇ ئۇلۇق ئۇتۇقلار س س س ر كونستىتۇتسىيەسىدە مۇجەسسەملەشكەن بولۇپ، سوۋېت ھاياتىنىڭ بۇزۇلماس نورمىلىرى سۈپىتىدە قانۇنلاشتۇرۇلغان.

ئىنسانىيەت تارىخى نۇقتەئىي نەزىرىدىن قارىغاندا سوۋېت ھوكۈمىتى قۇرۇلغاندىن كېيىنكى 70 ژىل ئانچىمۇ ئۇزاق ۋاقىت ئەمەس. لېكىن مۇشۇ ژىللار ئىچىدە ئۇيغۇرلار ئارىسىدا قانچىلىك زور ئوسۇش ۋە يۈكسىلىشلەر يۈز بەردى! سوۋېت ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ كۆرنەكلىك ۋەكىللىرىدىن بىرى نومەر مۇھەممەدىي: «ئادەم باسمىغان جاڭگاللارنى بېسىپ ئوتتۇق بىز، مىڭ چامداپ يەتكۈدەك يەرگە ئىككىلا چامداپ يەتتۇق بىز»،- دەپ ناھايىتى توغرا ئېيتقان ئىدى. ھازىر ئۇيغۇر ئاھالىسى ئارىسىدا ساۋاتسىزلىق توغرىسىدا بىر نەرسە دېيىش ئورۇنسىز. يېزا ئېگىلىگىنى ئېلېكترلەشتۈرۈش، رادىولاشتۇرۇش قاتارلىق چارە- تەدبىرلەرمۇ ئاللىقاچان ئەمەلىياتتا كۆرۈلۈپ بولغان. بۇرۇنقى قالاق ئىشلەپچىقىرىش قۇرال- سايمانلىرى زامانىۋىي كۈچلۈك تېخنىكا- تراكتور، كومبايىن، ئاۋتوموبىل ۋە باشقىمۇ يېزا ئېگىلىك ماشىنىلىرى بىلەن ئالماشتۇرۇلغان. بۈگۈنكى ئۇيغۇر يېزىلىرىنىڭ قىياپىتى ھەر كىمدە قانائەت ھاسىل قىلىدۇ، يېزا بىلەن شەھەر ئوتتۇرىسىدىكى ئەسىرلىك پەرىقلەر پەيدىنپەي تۈگەپ كېتىپ بارماقتا.

سوۋېت دەۋرىدە شەكلى مىللىي، مەزمۇنى سوتسىالىستىك ئۇيغۇر مەدەنىيىتى شەكىللەشتى، ئۇنىڭ ئەدەبىيات ۋە سەنئەت، ئىلىم- پەن، مەتبۇئات، مائارىپ قاتارلىق ساھالىرى تېز تەرەققىي ئەتمەكتە.

سوتسىالىستىك ھايات يولىدىكى كۈرەشلەردە بارلىققا كېلىپ، شۇ يېڭى ھايات كۈيچىسى بولغان ئەدەبىياتىمىز دايىم ئوسۇپ رىۋاجلانماقتا. بۈگۈنكى كۈنلەردە ئۇيغۇر سوۋېت ئەدەبىياتى ھەممە ژانىرلىرى تەلتۆكۈز كوپ ساھالىق ئەدەبىيات بولۇپ شەكىللەشتى ۋە ئۇ پۈتكۈل ئىتتىپاق مىقياسىدا تونۇلۇشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئابدۇلھەي مۇھەممەدىي، نومەر مۇھەممەدىي، ھېزىم ئىسكەندەروۋ، نۇر ئىسرايىلوۋ، مومۇن ھەمرايېۋ، ئىسمايىل ساتتاروۋ، ھېزمەت ئابدۇللىن، زىيا سەمەدىي، جامال بوساقوۋ، خېلىل ھەمرايېۋ، ئىليا- بەختىيا، ت. توختەموۋ، ئە. ھاشىروۋ، ئا. قۇتلۇقوۋ، د. ياسىنوۋ قاتارلىق ۋەكىللىرى تەرىپىدىن يارىتىلغان بەدىي ئەسەرلەر مىللىي ئەدەبىياتىمىزنىڭ ئالتۇن غەزىنىسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

مىللىي مەدەنىيەت ۋە سەنئەت دەرگاھى سۈپىتىدە ئېتىراپ قىلىنغان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر تىياترىمۇ ئوكتەبىر پەرزەنتىدۇر. ئۇيغۇر سوۋېت سەنئىتىنىڭ دراما، ئوپېرا، بالېت، سىمفونىيە، كىنو قاتارلىق تۈرلىرى پەقەت سوۋېت دەۋرىدە پەيدا بولدى ۋە مىللىي سەنئىتىمىزنىڭ مەزكۇر ساھالىرىدا خىزمەت قىلغۇچى كەسپىي كادرلار يېتىلىپ چىقتى. س س س ر خەلق ئارتىسى، كومپوزىتور قۇددۇس غوجامىياروۋ، قازاقىستان س س ر خەلق ئارتىسلىرى مەرىيەم سېمەتوۋا، ئەخمەت شەمىيېۋ، مىرخېلىل زەينەۋىدىنوۋ، رىزۋانگۈل توختاخۇنوۋا، مەخپىر باقىيېۋ، روشەنگۈل ئىلاخۇنوۋا، نۇربۇۋى مەمەتوۋا، گۈلۋىرا رازىيېۋا، كورنەكلىك رەسساملار ئاۋاكرى شەمسىدىنوۋ، قۇتلۇق بېشەروۋ، مارىس ھېتاخۇنوۋ، رەشىت يولداشېۋ، پەيزىراخمان ئىبراگىموۋلار مانا شۇلار جۈملىسىدىندۇر.

سوۋېت ئۇيغۇرلىرى ئارىسىدىن يېتىلىپ چىققان ئالىملارمۇ بۈگۈنكى كۈنلەردە ئومۇمىي سوۋېت پەنىنىڭ تەرەققىياتىغا مۇناسىپ ئۈلۈش قوشۇپ كېلىۋاتىدۇ. بىز مىللىي غۇرۇرىمىز سۈپىتىدە كېيىنكى ژىللار مابايىنىدا يېتىلىپ چىققان ئون ئالتە پەن دوكتورى، ئىككى يۈزدىن ئوشۇق پەن كاندىداتلىرى بىلەن قانۇنىي رەۋىشتە پەخىرلىنىمىز. شۇلار قاتارىدا تېببىي پەنلىرىنىڭ دوكتورلىرى ساھىپجامال قارابايېۋا، تۇرغانجان سوپىيېۋ، فلورا مەمەتوۋا، فىزىكا- ماتېماتىكا پەنلىرىنىڭ دوكتورلىرى دامىر ساتتاروۋ بىلەن ئا. رەھموۋ، ئىختىسات پەنلىرىنىڭ دوكتورلىرى كاپىيەم ئابدۇللايېۋا، رەھمجان ئاۋۇتوۋ، ئېلدار دولەتوۋ، فىلوسوفىيە پەنلىرىنىڭ دوكتورى ئەزىز نارىنبايېۋ، فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ دوكتورلىرى مۇرات ھەمرايېۋ، تۇغلۇقجان تالىپوۋ، تارىخ پەنلىرىنىڭ دوكتورى ئېلمان ساتتاروۋ، پېداگوگىكا پەنلىرىنىڭ دوكتورى خەمىت تىلەشېۋ ئوخشاش ئالىملىرىمىز چوڭ ھورمەت بىلەن تىلغا ئېلىنىدۇ.

سوۋېت پەنى ھەققىدە سوز بولىدىكەن، قازاقىستان س س ر پەنلەر ئاكادېمىيەسى ئۇيغۇرشۇناسلىق ئىنستىتۇتى ھەققىدە ئېيتماي كېتىش مۇمكىن ئەمەس. ھازىر مەزكۇر ئىنستىتۇت ئۇيغۇر مەدەنىيىتىنىڭ ھەممە ساھالىرى بويىچە تەتقىقات ئىشلىرىنى ئېلىپ بارىدىغان چوڭ ئىلمىي مەركەزگە ئايلاندى.

سوۋېت ئۇيغۇرلىرى مائارىپ ساھاسىدىمۇ مىسلىسىز ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈردى. ياشلار ئوز ئانا تىلىدا ئوتتۇرا ۋە ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرىدا بىلىم ئېلىش مۇمكىنچىلىگىگە ئىگە. ئۇيغۇر مەكتەپلىرى ۋە ئاباي نامىدىكى قازاق دولەت پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ ئۇيغۇر بولىمى مۇئەللىملەر بىلەن ھەم مۇناسىۋەتلىك ئوقۇش قۇراللىرى بىلەن تولۇق تەمىن ئېتىلگەن.

بۈگۈنكى مەدەنىي ھاياتىمىزنى كىتاپسىز، گېزىت- ژۇرناللارسىز تەساۋۋۇر قىلىش تەس. مەتبۇئات مەھسۇلاتى- ئېتىزدىكى دېھقاننىڭمۇ، يايلاقتىكى چارۋىچىلارنىڭمۇ، زاۋود- فابرىكىدىكى ئىشچىنىڭمۇ روھىي ئوزۇغى. ئۇيغۇر كىتاپخانلىرى بىلەن گېزىتخانلىرى «جازۇشى»، «قازاقىستان»، «مېكتىپ»، «پەن»، «ئونېر» نەشرىياتلىرىنىڭ ئۇيغۇر تەھرىراتلىرى تەرىپىدىن چىقىرىلىدىغان بەدىي، سەياسىي كۆپچىلىك، ئىلمىي ۋە ئوقۇش ئەدەبىياتلىرىدىن، شۇنداقلا جۇمھۇرىيەتلەر ئارا «كوممۇنىزم تۇغى»، «يېڭى ھايات» ۋە رايونلۇق بىر قانچە گېزىتلاردىن بەھرىمەن بولۇپ كەلمەكتە. كىشىلەرنى كوممۇنىستىك روھتا تەربىيىلەشتە بۇلارنىڭ رولى ئەجايىپ چوڭ.

بۈگۈنكى ئۇيغۇرلارنىڭ تۇرمۇش- تەرىزى- كىيىم كىيىش، ئوي تۇتۇش، توي- تۆكۈن مەراسىملىرى، ئوي شارائىتىدا، مېھماندار ياكى خىزمەت بابىدا كىشىلەر بىلەن مۇناسىۋەت باغلاش ۋە باشقىمۇ رەسىم- قائىدىلەر بىلەن ئېتنوگرافىيەلىك ئاملار ئىلگىرىدىن كېلىۋاتقان مىللىي ئەنئەنىلەرنى ساقلاش بىلەن بىللە كوپ جەھەتتىن ئىنتېرناتسىونالىق سۈپەتكە ئىگە بولماقتا.

بۈگۈنكى كۈنلەردە سوۋېت خەلقى ۋە پۈتكۈل ئىلغار ئىنسانىيەت ئۇلۇق ئوكتەبىر ئىنقىلاۋىنىڭ شانلىق بەيرىمىنى زور ئۇتۇقلار بىلەن قارشى ئېلىۋاتىدۇ. تېچلىق، ئەمگەك تۆھپىلىرى ئېرىشكەن بۇ ئۇتۇقلاردا بەختىيار سوۋېت ئۇيغۇرلىرىنىڭمۇ مۇناسىپ ئۈلۈشى بار.

غ. سەدۋاقاسوۋ،

قازاقىستان س س ر پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ مۇخبىر ئەزاسى، ئۇيغۇرشۇناسلىق ئىنستىتۇتىنىڭ دىرېكتورى.

ئوقۇغۇچىلارغا توھپە

ئالمۇتا ئوبلۇسىدا مۇشۇ ژىلنىڭ ئوزىدىلا 12 ئوتتۇرا مەكتەپ سېلىنىپ ئوقۇغۇچىلارغا توھپە قىلىندى. شۇلارنىڭ بىرى تالغىر شەھىرىدە سېلىندى. مەكتەپ ئىسلاھىتىنىڭ تەلەپلىرىگە مۇۋاپىق، ئەڭ كېيىنكى لايىھە بىلەن بەرپا قىلىنغان بۇ بىلىم دەرگاھى ئۈچۈن بىر يېرىم مىللىيون سوم خىراجەت سەرىپ قىلىندى. بۇ مەكتەپتە بىر ئوۋەتتە 1176 ئوقۇغۇچى دەرس ئوقۇيالايدۇ. ئۈچ قەۋەتلىك مەكتەپتە ئۈچ بولۇم بار. بۇنىڭ دەسلەپكى ئىككى بولۇمى ئوتتۇرا ۋە باشلانغۇچ سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرىغا بېغىشلانغان دەرسخانا، ئۈچىنچى بولىمىگە سپورت زالى، ئۇستىخانا، مەجلىس زالى، ئاشخانا ئورۇنلاشقان.

مەكتەپتىكى خىمىيە، فىزىكا، بىولوگىيە ئوخشاش پەنلەرگە بېغىشلانغان كابىنېتلار ناھايىتى قىزىقارلىق. بۇ كابىنېتلاردا ئوقۇش پروگراممىسى بويىچە قوشۇمچە قۇراللارمۇ يېتەرلىك.

باشلانغۇچ سىنىپ ئوقۇغۇچىلىرى بولمىلىرىدىكى بىر ئالاھىدىلىك پارتىلار بالىلارنىڭ يېشىغا، بويىغا مۇۋاپىق ياسالغان.

ئەسسالام، يېڭى مەكتەپ.

ئالتە ياشتىن ئوقۇيدىغانلارغا ئىككى دەرسخانا مەخسۇس جابدۇقلانغان. ئۇلارنىڭ ئوقۇيدىغان، ئوينايدىغان بولمىلىرى كىركەم بېزەندۈرۈلگەن. ئۇخلاش بولمىلىرىدە ئادەتتىكى تومۇر كارىۋاتلار يوق، بۇ يەردە يېتىشقا قولايلىق، ژىغىشتۇرۇشقا ئەپچىل ياغاچ كارىۋاتلار قويۇلغان.

ئەمگەك ۋە قول ھونەر بولمىسى ئالاھىدە بىر سېخ دېيىشكە بولىدۇ. ئۇستىخانا قىز بالىلار ۋە ئوغۇل بالىلار ئۈچۈن ئايرىم- ئايرىم تەييارلانغان. ئوغۇللار ياغاچ، تومۇر بۇيۇملارنى ياساش بىلەن شۇغۇللانسا، قىزلارغا كىيىم تىكىش ۋە ئوي ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ئۆگىتىلىدۇ.

مەكتەپتىكى چوڭ كىتاپخانا، پىونېرلار، ئاتا- ئانىلار بولمىلىرى، دوختۇرلۇق پۇنكت ناھايىتى ياخشى جابدۇقلانغان. مەجلىس زالىدا مىكروفون، ئېكران، كونسېرتقا بېغىشلانغان سەھنە، ئوركېسترلار ئورۇنلىرى بار.

ئاشخانا بىلەن سپورت زاللىرىنىڭ ھەر قايسىسى 240 ئورۇنلۇق. تائاملار سىرتتىن توشۇلمايدۇ، مەكتەپ ئاشپەزلىرى ئوزلىرى تەييارلايدۇ.

مەزكۇر بىلىم دەرگاھىنىڭ تاشقى مەيدانىمۇ چوڭ. بۇ مەيدانغا كەلگۈسىدە گۈللەر تېرىلىپ، چىرچىلار ئولتۇرغۇزماقچى.

نۇرسادىق سارغوجايېۋ.

ئالمۇتا ئوبلۇسى.

«قوڭغۇراق» كىتاۋى

ئابلىز ھېزىموۋ بالىلارغا بېغىشلانغان بىر نەچچە كىتاپنىڭ ئاۋتورى. ئۇنىڭ شېئىرلىرى، سوز ئويۇنلىرى، ھەجۋىيلىرى بىلەن تېپىشماقلىرى بالىلار ئۈچۈن چۈشىنىشلىك تىلدا يېزىلغان بولۇپ، مۇھىم تەربىيەۋىي ئەھمىيەتكە ئىگە. شائىر ئىجادىيىتىنىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىگى- ئۇ بالىلار ئەدەبىياتى ژانىرلىرىغا تۇراقلىق مۇراجەت قىلىدۇ. ئەگەر بىز ئاخىرقى ژىللاردا ئەدەبىياتىمىزنىڭ سوز ئويۇنلىرى، تېپىشماق، شېئىرىي چوچەك ژانىرلىرى خېلىلا ئىلگىرلەشنى باشتىن كەچۈرۈۋاتىدۇ دېسەك، بۇنىڭغا ئا. ھېزىموۋنىڭ سالماقلىق ھەسسە قوشۇۋاتقانلىغىنى ئېتىراپ قىلىشىمىز كېرەك.

بالىلارنىڭ دوستى، مەسلىھەتچىسى يېقىندا ياش كىتاپخانلارغا نۆۋەتتىكى سوۋغىسىنى تەييارلىدى، «ژازۇشى» نەشرىياتىدىن ئۇنىڭ يېڭى- «قوڭغۇراق» ناملىق كىتاۋى يورۇق كوردى. توپلامدىن تالانتلىق شائىرنىڭ ئاخىرقى ژىللاردا يازغان چوچەكلىرى بىلەن تېپىشماقلىرى، ھەجۋىيلىرى بىلەن سوز ئويۇنلىرى، شېئىرلىرى ئورۇن ئالغان.

«كوممۇنىزم تۇغى» گېزىتىدىن.

دوستلۇققا مەدھىيە

يازغۇچى، دراماتۇرگ، شائىر ھىزمەت ئابدۇللىن «ئاباي بىلەن بىلال» ناملىق شېئىرىدا ئىككى خەلقنىڭ، ئاباي بىلەن بىلالدەك ئىككى ئۇلۇغ شائىرىنىڭ، ئۇزلىرى ياشىغان دەۋىردىكى ھوقۇقسىزلىققا، نادانلىققا قارشى كۈرەشتىكى ئىدىيەۋىي بىرلىگىنى، ھەر ئىككىسىنىڭ بۈگۈنكىدەك تەڭلىك، ئەركىنلىك زامانىنى ئارمان قىلغانلىغىنى بايان قىلىدۇ. مەزكۇر شېئىردىكى:

... پەقەت زۇلۇم تېشى باسقان زاماندا،
بىر- بىرىگە يېتەلمىدى ئۇلىرى.
لېكىن قانىنى سىيا قىلىپ يازغاندا،
يەر باغرىدا بىللە ئېدى مۈگلىرى.
«تەڭسىز ئالەم!..» دەپ تەۋرىدى ئۇ جانلار،
زوراۋانغا ئوق-يا ئېتىپ باراۋەر.
ھەسرەت بىلەن ئۆتتى قانچە خوش تاڭلار،
بۈنى بىلەر شائىرلار ۋە ئانا يەر.

دەپ كېلىدىغان مىسرالار ئەنە شۇ دانا شائىرلارنىڭ ئۇلۇق ئارمانلىرىنىڭ ئىپادىسىدۇر.

كورنەكلىك شائىرىمىز ئىليا بەختىيا «بەيرەم- ئەلى تارىخىدىن» دېگەن شېئىرىدا:

...بۇ يەردە ئۇيغۇرلارنىڭ كوپ ئىشى بار،
مەلىسى بار، ژۇتى بار، ئولكىسى بار.
ئىككى خەلق: تۈركمەن، ئۇيغۇرلاردوست،
ئۇزلىرىگە ياراشقان كۈلكىسى بار،— دەپ

بىزنىڭ ئېلىمىزدا لېنىنچە مىللىي سىياسەتنىڭ توغرا ئەمەلگە ئېشىشى نەتىجىسىدە تەڭ ھوقۇقلۇق قېرىنداش خەلقلەرنىڭ ئىنتېرناتسىوناللىق چوڭ ئائىلىسى دۇنياغا كەلدى. ئۇلارنىڭ ئىختىساتتا، مەدەنىيەتتە، ئەدەبىياتتا، ھاياتىمىزنىڭ بارلىق ساھالىرى بويىچە مۇناسىۋەتلىرى قويۇقلاشتى. بۇنىڭدىن خەلقىمىز بەھرىمەن بولماقتا.

شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بۇ كۈنلەردە قېرىنداشلىق، دوستلۇق ئەدەبىياتىمىزنىڭ تورىدىن ئورۇن ئالغان ئەڭ ئاكتۇئال تېمىغا ئايلاندى. بۇ تېمىغا يازغۇچىلىرىمىز يۈزلىسۈرۈك كىتاپلىرىنى بېغىشلىدى. شائىرلىرىمىز داستانلار، شېئىرلار يازدى ۋە داۋاملىق يازماقتا. بۇ سوزىمىزنىڭ ئىسپاتى ئۈچۈن تۈۋەندە شائىرلىرىمىز ئىجادىيىتىدىن مىساللار كەلتۈرەيلى.

دوستلۇقنى ئۇلۇغلايدۇ. شۇنىڭدەك بۇ شېئىردا شائىر، ئوتكەن زامانلاردا تارىخىي سەۋەپلەر تۈپەيلى كوچۈپ كېلىپ بەيرەم ئەلىگە ئورۇنلاشقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئوكتەبىر ئىنقىلاۋى غەلىبىسىدىن كېيىن، يەرلىك خەلقلەر بىلەن تەڭ ھوقۇقتا، باراۋەرلىكتە قول تۇتۇشۇپ ئەتكەن ئەمگىگى نەتىجىسىدە زور بەختلەرگە ئېرىشكەنلىگىنى تولۇپ تاشقان ئىلھامدا مىسرالارغا سىڭدۈرگەن.

سوۋېت ئېلىدىكى يۈزلىگەن مىللەتلەرنىڭ بۈگۈنكى بەختلىك ھاياتى، ئوكتەبىر ئىنقىلاۋىنىڭ غەلىبىسى ۋە جانىجان كوممۇنىستىك پارتىيەمىزنىڭ دانا يولباشچىلىغى ئارقىسىدا قولغا كەلگەنلىگى پۈتكۈل ئالەمگە بەلگۈلۈك. بۇ ئۇلۇق ئىشتا دۇنياغا داھىمىز لېنىننى بەرگەن رۇس خەلقىنىڭ قېرىنداشلىق ياردىمىنىڭ ھەم ئالاھىدە ئېكەنلىگى ھەقىقەت، مانا شۇ رۇس خەلقىگە بولغان سويگۈ- مۇھەببەت پۈتكۈل سوۋېت خەلقلىرى شائىرلىرى قاتارىدا ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭمۇ ئىجادىيىتىدىن مۇھىم ئورۇننى ئىگىلىگەن. ئەگەر بىز رۇس خەلقىگە بولغان مىننەتدارلىغىمىزنى ئىزھار قىلمىغان بىرمۇ شائىر يوق دېسەك بۇ گېپىمىز ئاشۇرۇپ ئېيتقانلىق بولمايدۇ، ئەلۋەتتە، مەسىلەن، شائىرە راھىلە ھاپىزوۋا ئۇزىنىڭ «رۇس تىلى» دېگەن شېئىرىدا، رۇس تىلىنىڭ ئىككىنچى ئانا تىلى بولۇپ قالغانلىغىنى، ئىلىم- پەنگە رۇس تىلى ئارقىلىق كەڭ يول ئېچىلىش مۇمكىنلىگىنى، بۇ تىلنىڭ سوۋېت مىللەتلىرى، دۇنيا خەلقلىرى ئارىسىدا بىر- بىرى بىلەن ئۇقۇشۇش، پىكىر ئېلىشىش تىلى ئېكەنلىگىنى بايان قىلغان. شېئىر:

...رۇس تىلى- لېنىن تىلى، تېچلىق تىلى،
بۇنىڭدىن دوستلۇق تاپار ئىنسان دىلى.

دەپ ئاياقلىشىدۇ. بۇ خۇلاسىدا ئېگىلمەس ھەقىقەت باردۇر.

خۇلاسىلاپ ئېيتقاندا دوستلۇق، قېرىنداشلىق مەڭگۈ ياشايدىغان، كۈنلەر ئوتكەنسىرى كەڭىرىپ رىۋاجلىنىدىغان تېمادۇر.

ئا. ھۇسەيىن.

بىز يەنە كېلىمىز، دوستلار!

سۈرەتتە: ئاۋغانىستانلىق باللارنىڭ باي-سېپىت يېزىسىدا ژۇت چوڭلىرى بىلەن سالاملاشقان پەيتىدىن كورۈنۈش.

بۇ ژىلقى يازلىق تەتىلدە ئاۋغانىستاندىن كەلگەن بىر توپ ئۇيغۇر باللىرى گوزەل تەبىئەتلىك ئالىتاغ باغرىدىكى پىونېرلار لاگېرىدا دەم ئالدى. ئۇلار سوۋېت پىونېرلىرى بىلەن سپورت ۋە باشقا مەدەنىي مەشغۇلاتلارنى، ھەر خىل ئويۇنلارنى بىللە ئويناپ تونۇشتى، دوسلاشتى. كىچىك مېھمانلار ئالمۇتىدىكى پىونېرلار سارىيى، مەركىزىي دولەت مۇزېيى ئوخشاش تارىخىي يادىكارلىق ئورۇنلىرىنى ئارىلاپ كورۇشتى.

ئاۋغانىستانلىق باللارنى ئالمۇتا ئوبلۇسىدىكى ئۇيغۇرلار زىچ ئولتىراقلاشقان چېلەك رايونىنىڭ بايسېيت يېزىسى تۇرغۇنلىرى قىزغىن قارشى ئېلىشتى. مېھمانلار يېزا مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى بىلەن ئۇچرىشىشلار ئوتكەزدى. يېزا باللار باغچىسىدا، كىنوتېياترلىرىدا بولدى. ئۇيغۇر ئائىلىلىرىدە مېھمان سۈپىتىدە كۈتۈپ ئېلىندى. ئۇلار بۇ ئۇچرىشىشتا «سىلەر، سوۋېت باللىرى بەختلىك ئېكەنسىلەر. بىز بۇنى ئىلگىرى ئاڭلىغان بولساقمۇ ئەندى كوزىمىز بىلەن كورۇپ، ھەقىقەتنىڭ شاھىدى بولدۇق» دېيىشتى.

خوشلىشىش پەيتىدە ئۇلار قازاقستانلىق يولداشلىرىغا «بىز، يەنە كېلىمىز، دوستلار» دەپ قەلب سوزلىرىنى ئېيتىشتى.

ئا. قۇربانوۋ.

مەدەنىيەت خەۋەرلىرى

قازاقستان سەنئەت ماھىرلىرى- موسكۋادا

يېقىندا قازاقستان سەنئەت ماھىرلىرىنىڭ بىر گۇرۇپپا كوللېكتىۋلىرى- فولكلورلۇق «ئوترار سازى»، «گۈلدېر»، «ئاراي»، «دوس-مۇقاسان» ئانسامبللىرى بىلەن بىللە قازاقستان لېنىن كومسومولى مۇكاپىتىنىڭ لائۇرىياتى، پۈتكۈل ئىتتىپاقلىق كونكۇرسلارنىڭ دىپلوماتى «ياشلىق» ۋوكال- چالغۇ ئەسۋاپلىرى ئانسامبلى — موسكۋاغا ژۈرۈپ كەتتى.

جۇمھۇرىيىتىمىزنىڭ ئاتاقلىق ئېسترادا ناخشىچىلىرى بار بۇ كوللېكتىپ تەركىۋىگە ياش تالانتلارمۇ قوبۇل قىلىندى. «ياشلىق» ئانسامبلىنىڭ مۇزىكا رەھبىرى ھاكىم توختاخۇنوۋ ئەنە شۇلار جۈملىسىدىندۇر.

سەنئەت ماھىرلىرىنىڭ ئۇلۇق ئوكتەبىر سوتسىيالىستىك ئىنقىلاۋىنىڭ شانلىق 70 ژىللىغىغا بېغىشلانغان كونسېرتلىرىنى پايتەخت تۇرغۇنلىرى ۋە ئۇنىڭ ماھىرلىرى «روسسىيە» مەركىزى كونسېرت زالىدا تاماشە قىلىدۇ.

ئانسامبلغا تەشەككۇر

ئالمۇتا ئوبلۇسى، ئۇيغۇر رايونىنىڭ «ئارزۇ» ناخشا- ئۇسسۇل ئانسامبلى ئوز ماھارىتىنى ژىلدىن- ژىلغا يېتىلدۈرۈپ، تاماشىبىنلار ئالقىشىغا ئېگە بولۇپ كەلمەكتە.

يۇ. ئىمىروۋ رەھبەرلىگىدىكى بۇ ئانسامبل كوللېكتىۋى يېقىندا گاسترولىق سەپەر بىلەن قىرغىزستان س س رنىڭ شەھەر ۋە رايونلىرىدا بولدى. جۈملىدىن موسكۋا رايونى ئەمگەكچىلىرى ئۇلار تەرىپىدىن ئورۇنلانغان كونسېرت نومېرلىرىنى زور قىزىقىش بىلەن تاماشە قىلدى.

بىز ئانسامبل ئۇسسۇلچىلىرى گۈلۈم ئەخمەتوۋا، گۈلبانۇم مەمەتوۋا، ئايبۇۋى شاۋايېۋالار تەرىپىدىن ئىجرا قىلىنغان ئۇيغۇر ۋە قېرىنداش خەلقلەر ئۇسسۇللىرىنى كورۇپ، قاسىمجان مۇختەروۋ، ئۇرالىم ۋارىسوۋ، جانارەم دەرايېۋا، ئەزىرەم كەرىمۇۋالارنىڭ بابىغا يەتكۈزۈپ ئېيتقان ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ چەكسىز ھاياجانلاندۇق. بولۇپمۇ ياش ناخشىچى ئۇرالىم ۋارىسوۋنىڭ خوش ئاۋازى ھەممىمىزنى قايىل قىلدى. سەنئىتىمىز سېپىگە يەنە بىر تالانتلىق ناخشىچىنىڭ قوشۇلغانلىغىغا خوشال بولدۇق.

ئۇمۇمەن «ئارزۇ» خەلق ئانسامبلىنىڭ كونسېرتى ھەممىمىزدە چوڭقۇر تەسىرات ھاسىل قىلدى.

م. يەھيياروۋ.

پەرھات ئىمىنوۋ كوپ ژىللاردىن بۇيان ئالمۇتا شەھىرىدىكى ئاۋاتورلار مەدەنىيەت ئۆيىدە ياش ئۇسمۇرلەرگە مۇزىكىدىن دەرس بەرمەكتە.

سۈرەتتە: پ. ئىمىنوۋ شاگىرتلىرى بىلەن مەشغۇلات ئوتكۈزمەكتە.

قازاقستاننىڭ مەرۋايىتى

بايانئاۋۇل تەبىئىتى ئىنتايىن گوزەل، كوپلىگەن ئەۋلادلار ۋە خەلقلەرنىڭ شائىرلىرى تەرىپىدىن مەدھىيىلەنگەن ئولكىدۇر. چول ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان موجىزىلىك بايانئاۋۇل تاغلىرى قازاقستان مەرۋايىتى ھېساپلىنىدۇ. بۇ گوزەل جاي رېكلامىغا موھتاج ئەمەس. بۇ يەرگە جۇمھۇرىيىتىمىزنىڭ بارلىق جايلىرىدىن كېلىدىغان تۇرىستلار — تەبىئەت ئىشقىۋازلىرى ئالدىرايدۇ.

ھېچ كىم بايانئاۋۇلدىن ئالدانغان ھېسسىيات بىلەن قايتمايدۇ، چۈنكى بۇ يەردە ئۇلار تەبىئەتنىڭ قۇۋۋىتىنى ۋە ماھارىتىنى ھېس قىلىدۇ. ئۇنىڭ رەسساملىرى- شامال، قۇياش ۋە ۋاقىت خۇددى ئىنسان فانتازىيەسىدەك بىر- بىرسى بىلەن مۇسابىقىلىشىپ كوپلىگەن ئەسىرلەر داۋامىدا ھەقىقەتەنمۇ ئۇلۇق ئەسەرلەرنى ياراتتى ...

بايانئاۋۇل تۇرىستلار بازىسىنىڭ كوللېكتىۋى تەبىئەتنى ئېھتىياتلىق بىلەن ساقلاپ، ئادەملەر ھەققىدە غەمخورلۇق بىلەن ياشىماقتا. ياخشى ئاشخانا، كىنوزال، تۇرىستلارغا كىرەكلىك ئەرسىلەرنى پروكاتقا بېرىش پۇنكتى، سپورت مەيدانلىرى تۇرىستلارغا خىزمەت قىلماقتا. زامانىۋىي تۇرۇشلۇق ئۆي كورپۇسى جاسىباي كولىنىڭ گوزەل بويىغا جايلاشقان.

(قاز تاگ).

تارىخ دەرگاھى

(قازاقستان س‌س‌ر مەركىزى دولەت مۇزېيىدىن رېپورتاژ)

مەڭگۈ يېشىل قارغايزارلىققا بولەنگەن
ئالاتاغ باغرىدىكى پايتەختىمىز ئالمۇتىنىڭ
مەركىزى قىسمىغا جايلاشقان ھەيۋەتلىك
بىنا بار. بۇ بىنا قېدىمىي شەرىق بىلەن زا-
مانىۋىي بىنارچىلىق سەنئىتى ئوز ئارا ماس-
لاشتۇرۇلغان ھالدا سېلىنغان. كوك گۈمبەز-
لىرى ئاسمان پەلەك، تاملىرى ئويمىكارلىق-
نىڭ ئەجايىپ نەمۇنىلىرى بىلەن بېزەلدۇ-
رۇلگەن بۇ ئىمارەت قازاقستان س‌س‌ر مەر-
كىزىي دولەت مۇزېيىنىڭ جايىدۇر. مۇزېيگە
كىرىپ ئۇنىڭدىكى ئېكسپوناتلارنى كوزدىن
كەچۇرگەن ئادەم قازاق دىيارىنىڭ ئوتمۇ-
شى ۋە يېقىنقى زامان تارىخى بىلەن تەپ-
سىلىي تونۇشالايدۇ.

مۇزېي بوسۇغىسىنى ئاتلاپ، بىرىنچى
زالغا كىرگەندە ئاق جايىقتىن ئالتايغا قە-
دەر بولغان بىپايان قازاق دالاسىنىڭ قېدىمىي
جۇغراپىيەلىك ۋە زوئولوگىيەلىك ئەھۋال-
لىرىدىن مەلۇمات ئېلىشقا قادىر بولىسىز.
بۇنىڭدىن 170—190 مىللىون ژىللار مۇقەد-
دەم ئەۋلىيا سايىدا تىرىكچىلىك قىلغان چى-
ۋىن، پاشا، قوڭغۇزلارنىڭ شۇنىڭدەك ئو-
سۇملۇكلەرنىڭ تاشقا چۇشۇپ قالغان تامغا-
شەكىللىرىنى كورۇسىز. بۇندىن 135 مىللىون
ژىل بۇرۇنقى دىنوزاۋر سۇڭەكلىرىنىڭ قال-
دۇقلىرىدىن، تاشقا ئايلىنىپ كەتكەن ياغاچ-
لاردىن، 23 مىللىون ژىل ساقلانغان تاشپاقا
سۇڭەكلىرىدىن قېدىمىي زامان سىرلىرىنى
ئىزدەيسىز.

نوۋەتتىكى زالغا قازاق زىمىنىدا تېپىل-
غان بالېولىت، نېولىت دەۋرلىرىنىڭ ئەر-
سىلىرى قويۇلغان. مىس دەۋرىگە خاس
تۇرلۇك قۇرال- ياراقلارنى، خىشتىن ياسال-
غان ھەر خىل قاچا- قومۇچلارنى، كېيىنى-
رەك ئىشكىتە قورغىنىدىن تېپىلغان ساقلار
جەڭچىسى «ئالتۇن ئادەمنىڭ» ماكېتىنىمۇ
موشۇ زالدىن كورۇشكە بولىدۇ.

كېلەر زالدىكى 12 خەرىتىنىڭ ئالدىغا
توختىماي ئوتىشىڭىز مۇمكىن ئەمەس. بۇ
خەرىتىلەردە قازاقستان يەر بېتىنىڭ سىلۇر
زامانىسىدىن ھازىرغا قەدەر بولغان ئارىلىق-
تىكى ئوزگىرىشىنى، مەسىلەن، قېدىمىي دې-
ڭىزلارنىڭ ۋاقىت ئوتۇشى بىلەن قۇرۇپ
كەتكەنلىگى، كېيىن بۇ ئورۇندا تاغلارنىڭ
پەيدا بولغانلىغى كورستىلگەن.

يەنە بىر زالدا بولسا قېدىمىي ئارخېو-
لوگىيەلىك، ئارختېكتۇرالىق يادىكارلىقلار-
مىس دەۋرىدىكى نامى بەلگۇسىز ئۇستىلار
تەرىپىدىن مېتالدىن ياسالغان قۇرال- يا-
راقلار، جېلدى ئوزېك زاراتكارلىغىدىكى
قورغان، بىزنىڭ دەۋرىمىزنىڭ ئۇچىنچى
ئەسىرىدىكى ئاقتوبە ماكانى، باباجا- خو-
تۇن، ئايشە بىبىي مەقبەرەلىرىنىڭ ماكېتلى-
رى، قارغالىدىن تېپىلغان ئالتۇندىن ياسالغان
بۇيۇملار ئوتمۇشىنىڭ ئەجايىپ سىرلىرىدىن
دېرەك بېرىدۇ. قازاق زىمىنىدىن تېپىلغان
10—13- ئەسىرلەردىكى سۇ نولىرىنىڭ قال-
دۇقلىرىنىمۇ موشۇ زالدىن كورۇسىز.

قېدىمىي زامانلاردىكى ئەجداتلىرىمىز-
نىڭ تۇرمۇشى، كاسپىي بىلەن تونۇشقاندىن
كېيىن ئۇلۇق ئوكتەبىر ئىنقىلاۋىگە قەدەر-
كى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن سوۋېت ھوكۇمىتى
قۇرۇلغان ژىللاردىكى تارىخى ئوتكەلدىن
دېرەك بېرىدىغان مەلۇماتلار بىلەن ئۇچرىشى-
مىز. پۇتكۇل دۇنياغا مەلۇم، قازاق خەل-
قىنىڭ قازاقستانلىقلارنىڭ ئۇلۇق ۋەتەن ئۇ-
رۇشى غەلىبىسىگە قوشقان ئۇلۇشىنى تە-
كىتلەيدىغان مەلۇماتلارمۇ موشۇ زالغا قو-
يۇلغان.

موزېينىڭ تورتىنچى زالىغا قويۇلغان
باي ئېكسپوناتلار ھاياتىمىزنىڭ بارلىق سا-
ھاسىنىڭ زور ھەم سۇرئەتلىك تەرەققىيا-
تىنى كورستىشكە بېغىشلانغان. مىللىي مە-
دەنىيىتىمىزنىڭ ئەدەبىيات ۋە سەنئىتىمىزنىڭ
ئوسكەنلىگىنى كورستىدىغان كورگەزمە
بۇيۇملىرىنى، سۇرەتلەرنى كوزدىن كە-
چۇرگەندە خەلقىمىزگە زور بەختلەر ئاتا
قىلغان ئۇلۇق ئوكتەبىر ئىنقىلاۋىغا، سو-
ۋېت ھوكۇمىتىگە چەكسىز رازى بولىسەن.

ئە. ئوماروۋ.
ئالمۇتا شەھرى.

سۇرەتتە: مۇزېينىڭ ئىچكى بولىملىرىدىن بىر كورۇنۇش.

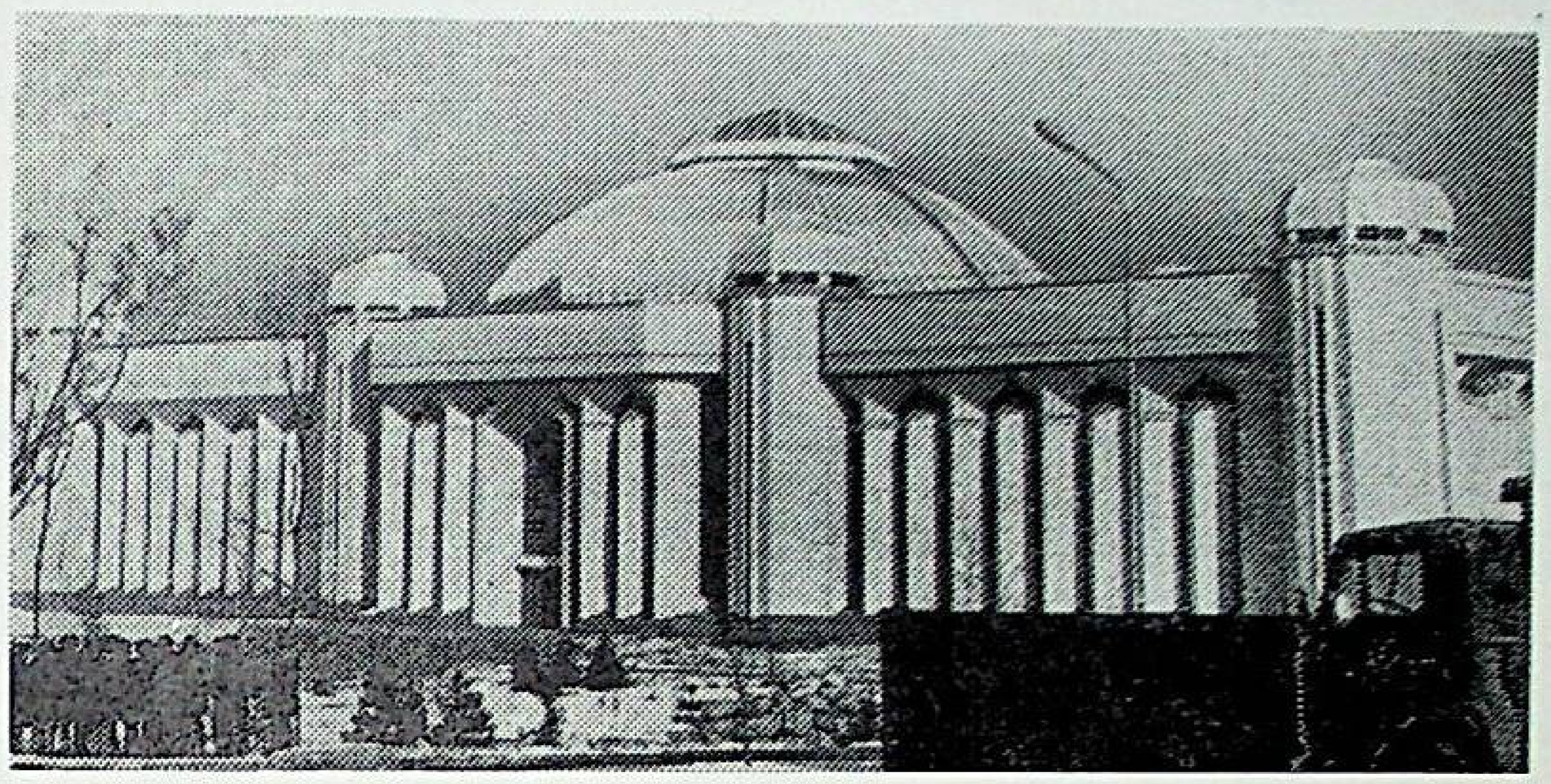

سۇرەتتە: مۇزېينىڭ تاشقى كورۇنۇشى.

ماقال ۋە تەمسىللەر

ئۇرمەھەممەت يۇسۇپىي پېش-
قەدەم مەرىپەتچىلەرنىڭ بىرى. ئۇ
غۇلجىدا مۇئەللىملىك قىلىش بى-
لەن بىللە قازانچى مەلىسىدىكى
ئۇنجا خەلق تىياترىنى تەشكىللە-
گۇچىدۇر.

ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىغا چىق-
قاندىن كېيىنمۇ ئۇستازلىق كەس-
پىنى داۋاملاشتۇرۇپ، سەنئەت
ئومەكلىرىنى تەشكىللەپ، خەلق-
قە مەدەنىي خىزمەت كورستىش
پائالىيىتىنى داۋاملاشتۇردى. ئۇ-
رمەھەممەت يۇسۇپىي ھازىر پېن-
سىيەدە بولسىمۇ بېكار ئولتىرىش-
نى ياخشى كورمەيدۇ. ئۇ «را-
بىئە- سەيدىن» داستانى، «خىيا-
لىي تېۋىپ»، «زەينەپنىڭ تويى
بولىدۇ» قاتارلىق سەھنە ئەسەر-
لىرىنى، خەلق ناخشىلىرى تېكىس-
تلىرىنى، قىزىقچى زوردۇن نا-
سىرنىڭ كولكۇلۇك سوزلىرى بى-
لەن خەلق ماقالە ۋە تەمسىل-
لىرىنى توپلاش بىلەن شۇغۇل-
لانماقتا.

بىز توۋەندە يۇسۇپىي توپلى-
غان خەلق ماقال- تەمسىللەر-
دىن گېزىتخانلارغا ھاۋالە قىلدۇق.

ئاتا دۇشمىنىنى ئوزەڭگە دو-
ست تۇتما.

* * *

ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ، بالاڭدىن
شۇنى كورسەن.

* * *

ئادەمنى نومۇس ئولتىرەر.

* * *

ئاچچىق ئالدىدا ژۇرسە،
ئەقىل كەينىدە ژۇرەر.

* * *

ئوزى پاك كىشى،
ھېچ نىمىدىن قورقمايدۇ.

* * *

ئابرويىڭنى ياشلىغىڭدىن ساقلا.

* * *

ئانا ژۇتۇڭ ئامان بولسا،
رەڭگى- روينىڭ سامان بولماس.

* * *

باشقا ۋەتەننىڭ سۇلتانلىغىدىن،
ئوز ۋەتىنىڭنىڭ گادايلىغى ئەلا.

* * *

بېشىڭغا قىلىچ كەلسىمۇ،
توغرا سوزۇڭدىن يانما.

* * *

تىكەنسىز گۇل بولماس،
جاپاسىز راھەت.

* * *

ئەركىشىگە يەتمىش تۇرلۇك،
ھونەر ئاز.

* * *

ئەل بار يەردە ئەربار؛
ئەربار يەردە ئەل بار.

* * *

ئەل بار يەردە ئەر خاربولماس.

* * *

ئەل تىلىگىنى ئەر ئاقلار،
يەر داڭقىنى ئەل ساقلار.

* * *

جاپا تارتماي ھالاۋەت يوق،
ئىناق بولماي سائادەت.

* * *

ھەرىكەت- بېرىكەت.

* * *

ئوزەڭ نېمە يېسەڭ،
دوستۇڭغا شۇنى بەر.

* * *

ئوزەڭنى خار قىلغىچە،
كۇچۇڭنى خار قىل.

* * *

قانائەتلىك كىشىنىڭ قارنى توق.

* * *

ياخشىنىڭ شاراپىتى،
يامانىنىڭ كاساپىتى.

* * *

* * *

ژۇتۇڭ چول بولسىمۇ،
ئۇنى ئاۋات قىل.

* * *

ژۇتۇڭدا نېمە بارلىغىنى،
باشقا ژۇتتىن سورا.

* * *

مەسلىك- پەسلىك.

* * *

مېلىڭ مىڭغا يەتكىچە
دوستۇڭ مىڭغا يەتسۇن.

* * *

مېھنەت- مېھنەتنىڭ تېگى را-
ھەت.

شىپالىق قوللار

ئەندىلا تورتىنچى سىنىپنى پۇتەرگەن ئايبېك توساتتىن قوسۇ-
غىنى تۇتۇپ، ۋاي، داتلاپ ئاغرىپ قالدى. بالىنىڭ ئاتا- ئانىسى
قازاقستان لېنىن كومسومولى نامىدىكى سوۋخوزدا مال باققۇچى
بولۇپ ئىشلەيتتى.. ئايبېكنى ژىراقتىكى يايلاقتىن رايون مەركىزى-
دىكى ئاغرىقخانىغا يەتكۇزگىچە بىر ئاز ۋاقىت ئوتكەنلىكتىن ئۇنىڭ
قارغۇ ئۇچىيى يېرىلىپ كېتىپ، ئىچى ژىرىڭلاپ، ئەھۋالى ئېغىر-
لىشىپ قالدى.

ئەندى بىر مىنۇتمۇ كېچىكىشكە بولمايدىغانلىغىنى چۇشەنگەن
خىرورگلار ج. تورتايېۋ، س. دانياروۋ، ن. ئابايېۋ بالىنى بىردىن ئو-
پېراتسىيە ئۇستىلىگە ياتقۇزدى. ئارىدا بىر ئاز ۋاقىت ئوتكەندىن
كېيىن شەمەيدىن چاقىرىلغان پروفېسسور زامانبېك ئاخانزارېپوۋمۇ
يېتىپ كېلىپ، بىردىن ئوپېراتسىيە بولمىسىگە كىردى. تورت سا-
ئەت داۋام قىلغان ئوپېراتسىيە ئوڭۇشلۇق ئاياقلاشتى. ئاخىرىدا
تىك تۇرۇپ، تەر توكۇپ ئىشلىگەن ۋراچ ئاكىلىرى ئايبېكنى ئەجەل
چاڭگىلىدىن ئېلىپ قالدى. ئوپېراتسىيە بولمىسىدىن چارچاپ چىق-
قان پروفېسسور ز. ئاخانزارېپوۋ ئەندىشە بىلەن ژىغلاپ، ئىشنىڭ
ئوڭۇشلۇق بولۇشىنى كۇتۇپ ئولتۇرغان بالىنىڭ ئانىسى جۇماغاي-
شاغا ئىشەنچە بىلەن:

— ژىغلىماڭ، بالىڭىز ئامان. ئەندى ئون- ئونبەش كۇندىن كې-
يىن ژۇگرەپ كېتىدۇ،— دېدى.

پروفېسسورنىڭ دېگىنى كەلدى. ھازىر ئايبېك مەكتۇۋىگە بېرىپ
دەرسىنى ئوقۇپ، سپورت مەشغۇلاتلىرىغا قاتنىشىپ دېگەندەك ئوز
ئىشلىرى بىلەن بەنت.

ئايبېكنىڭ ئاتا- ئانىسى، قوۋمى- قېرىنداشلىرى، ژۇتداشلىرى
ئاق خالاتلىق ئەۋزەل جانلارغا ژۇقۇرىدا ناملىرى ئاتالغان ۋراچلارغا
ۋە تىببىي ھەمشىرىلەر، د. ئوماربېكوۋا، خ. ئاراموۋا، ئا. بوكېنبا-
يېۋا، س. ئالىمبايېۋالارغا چەكسىز مىننەتدارلىغىنى بىلدۇرۇشتى.

ت. مۇخامېتجانوۋ.
جارما رايونى، شەمەي ئوبلۇسى.

تەھرىر ھەيئىتى.

بىزنىڭ ئادرېس: س‌س‌س‌ر، 480044 ئالمۇتاشەھرى، م. گوركىي كوچىسى، 50- ئوي، 7-قەۋەت. تېلېفونلار 85—86—33، 95—86—33، 07—87—33، 21—75—33، ئىندېكس. 72877
Бизниң адрес: СССР. 480044. г. Алма-Ата, Ул. М. Горького, 50.7 этаж, редакция газеты «Бизниң Ватан» индекс 72877.